

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

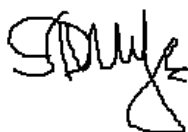
Дзюба-Шпурик Леся Григорівна

УДК 378.22: 373.3 – 051 – 053.5: [004] (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ
З ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Полтава – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, професор
Каранузова Наталія Дмитрівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
завідувач кафедри природничих і
математичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Мартиненко Світлана Миколаївна,
Педагогічний інститут Київського університету
імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін;

кандидат педагогічних наук, доцент
Осадча Катерина Петрівна,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри інформатики і кібернетики.

Захист відбудеться 02 листопада 2016 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 44.053.01 у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка за адресою: вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36 003.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36 003) та на офіційному web-сайті вишу за посиланням: <http://pnpu.edu.ua/ua/svr04.php>.

Автореферат розісланий 30 вересня 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. А. Погребняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Для сучасного українського освітнього простору в реаліях інформаційного суспільства особливої значущості набувають питання забезпечення високого рівня інформатизації освіти, що передбачає оволодіння педагогами вміннями впроваджувати в навчально-виховну практику електронні навчальні ресурси, спілкуватися в мережі Інтернет і керувати інформаційно-пізнавальною діяльністю учнів та інтегрувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) до змісту початкової освіти. Це актуалізує проблему ефективної педагогічної діяльності в навчальному комп'ютерно зорієнтованому середовищі, особливо – для вчителя початкової школи.

Освітня політика України щодо професійної підготовки фахівців початкової школи визначена Законами України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» та «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України. Одним із головних завдань визначено запровадження у педагогічних вищих навчальних закладах підготовки вчителів, здатних ефективно використовувати інформаційні технології в різних предметних сферах. У зв'язку з тим, що з 2011 р. у Державному стандарті початкової загальної освіти введено змістову лінію «Ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями», майбутні вчителі початкової школи мають опанувати необхідними знаннями й оволодіти високим рівнем готовності використовувати ІКТ у навчально-виховному процесі.

Застосування ІКТ в освіті є предметом розгляду багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Тенденції розвитку та реформування сучасної системи освіти в контексті становлення інформаційного суспільства визначили Н. Бібік, І. Зязюн, С. Гончаренко, В. Кремень, Л. Пуховська та ін. Історію становлення та поширення поняття «технологія в освіті» вивчали українські та російські дослідники А. Нісімчук, К. Осадча, О. Савченко, В. Сластьонін, І. Смолюк та ін. Можливості застосування ІКТ для підвищення ефективності організації навчального процесу проаналізовано в працях В. Бикова, Ю. Дорошенко, М. Жалдака, І. Журавльової та ін. Проблему підготовки майбутніх учителів до використання сучасних технологій у професійній діяльності розробляють Л. Кравченко, С. Мартиненко, В. Оніпко, О. Федій та ін. Питанням підготовки вчителів до використання ІКТ у навчально-виховному процесі присвячені праці Л. Брескіної, Л. Карташової, О. Суховірського, Г. Шугайло та ін. Дослідження вчених і педагогів-практиків Н. Карапузової, М. Левшина, Ю. Машбиця, Ф. Рівкінд, О. Суховірського, О. Шиман та ін. переконливо свідчать про те, що використання сучасних ІКТ у початковій ланці освіти має такі переваги: забезпечується діалогова взаємодія учня з дидактичними моделями явищ і процесів оточуючої дійсності; здійснюється ефективна діагностика інтелектуального і психічного рівнів розвитку дітей; розширюється контроль за навчальною діяльністю учнів і на цій основі відбувається зворотній зв'язок; розвиваються творчі здібності, підвищується пізнавальна активність учнів у навчальному процесі. Це зумовлює нові вимоги до якості професійної підготовки вчителя. Результати сучасних наукових досліджень, аналіз практики роботи загальноосвітніх і вищих навчальних закладів засвідчили, що значна частка учителів

початкової школи недостатньо готова до ознайомлення учнів із ІКТ і потребує істотного вдосконалення цього компонента професійно-педагогічної компетентності.

Отже, необхідність оновлення змісту і форм підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах інформатизації національної системи освіти зумовлює в дослідженні, присвяченому модернізації підготовки фахівців у вищому педагогічному навчальному закладі на засадах посилення інформаційно-технологічної спрямованості педагогічного процесу та розвитку готовності до ознайомлення учнів із ІКТ, що сприятиме подоланню низки *суперечностей* особистісно-соціального, загальнопедагогічного, теоретико-змістового, організаційно-технологічного характеру:

- між потужною інформатизацією всіх галузей суспільної діяльності та недостатнім урахуванням освітньою системою динаміки розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

- між рівнем розробленості підходів до впровадження ІКТ у світовій науці і практиці підготовки вчителя початкової школи та невизначеністю теоретичних і методичних засад їх упровадження в освітньому процесі сучасних вітчизняних вищих педагогічних навчальних закладів;

- між законодавчою і науковою здатністю вітчизняної системи професійної підготовки вчителя ефективно розв'язувати проблему інформатизації всіх ланок системи освіти України та недостатнім рівнем практичної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ;

- між цільовими настановами традиційної системи підготовки майбутнього вчителя початкової школи і суб'єктивною потребою кожного студента бути рівноправним учасником процесу навчання, під час якого на основі реалізації індивідуальних можливостей та інтересів формуються його інформаційна культура і готовність до ознайомлення учнів із ІКТ.

Ураховуючи соціальну значущість якісної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, об'єктивну потребу в розробці науково-методичного супроводу використання ІКТ у початковій школі, а також недостатню кількість завершених досліджень, у яких цілісно й комплексно розглянута проблема підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти до якісного навчання молодших школярів основ інформатики, обрано тему дисертаційного дослідження – **«Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Методолого-теоретичні основи та організаційно-методичні механізми модернізації вищої освіти Полтавщини» (№ 0116U002583).

Тему дисертації затверджено вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 2 від 2 жовтня 2011 р.) й узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 9 від 29 листопада 2011 р.).

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні й експериментальній перевірці в освітньому процесі педагогічного університету структурно-функціональної моделі формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями.

Відповідно до мети дослідження визначено **завдання**:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями в психолого-педагогічній теорії та практиці.

2. Визначити педагогічну сутність і структуру готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ, виявити компоненти, критерії та рівні цієї готовності.

3. Обґрунтувати й експериментально перевірити в освітньому процесі педагогічного університету структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ.

4. Розробити поетапний науково-методичний супровід і моніторингове забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів початкової школи у вищих педагогічних навчальних закладах до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями та довести їхню доцільність.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи у вищому педагогічному навчальному закладі.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення молодших школярів із інформаційно-комунікаційними технологіями.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів науково-педагогічного дослідження: *теоретичні*: аналіз, синтез та узагальнення даних філософської, психологічної, педагогічної і методичної літератури, теоретичне прогнозування і моделювання педагогічних явищ для визначення наукових засад досліджуваної проблеми; *емпіричні*: діагностичні методи (бесіди, інтерв'ю з учителями початкової ланки освіти, анкетування, аналіз продуктів професійної діяльності вчителів, які проводять ознайомлення з ІКТ у початковій школі; анкетування та тестування майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання, спостереження за їхньою підготовкою), експериментальні методи (констатувальний та формувальний експеримент) для вивчення стану проблеми в практиці, відстеження взаємозалежності між компонентами і рівнями готовності майбутніх учителів до ознайомлення учнів із ІКТ та практичної перевірки ефективності запропонованої моделі в системі підготовки вчителів початкової школи; *статистичні*: математичної обробки, кількісного аналізу результатів педагогічного експерименту, реєстрації, ранжування, шкалування, рангової кореляції К. Пірсона – для перевірки достовірності й об'єктивності отриманих даних.

Експериментальною базою дослідження стали Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Всього в експериментально-дослідній роботі взяли участь 380 студентів і 15 викладачів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *уперше* обґрунтовано й експериментально досліджено процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ, здійснено його структурно-функціональну характеристику в єдності професійно-орієнтувального, фундаментального професійного, спеціалізувального професійного етапів; розкрито зміст поняття «готовність майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ»; теоретично сконструйовано й експериментально перевірено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ, що має концептуально-цільовий, процесуально-змістовий і контрольний-результативний блоки; визначено критерії (мотиваційно-цільовий, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний, результативно-рефлексійний), показники (потреба й інтерес до пізнання можливостей сучасних ІКТ, усвідомлення значущості та необхідності формування ІКТ-компетенцій у навчально-виховному процесі, стійке прагнення до опанування теорією та практикою ознайомлення учнів із ІКТ, обізнаність зі психолого-педагогічними засадами застосування ІКТ у навчально-виховному процесі початкової школи, спеціалізувальні професійні знання (нових інформаційних технологій, баз даних, сучасних систем програмування, методик застосування ІКТ в початковій школі), знання теоретико-методичних основ проведення уроку інформатики, вміння проектувати і реалізовувати педагогічний процес ознайомлення учнів з ІКТ, уміння здійснювати науково обґрунтований аналіз та визначати ефективність ознайомлення учнів із ІКТ, досвід викладання предмета у процесі практик, здатність до самоаналізу діяльності зі застосування ІКТ, самооцінка готовності до ознайомлення учнів із ІКТ, уміння використовувати результати педагогічної діагностики для вдосконалення професійної діяльності) готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями; розроблено та поетапно впроваджено в навчально-виховний процес науково-методичний супровід формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ у єдності відповідних методів, засобів, і форм; *уточнено* сутність і структуру понять «інформаційно-комунікаційні технології», «інформаційне освітнє середовище», «інформаційна культура педагога», «інформаційна діяльність учителя», «формування готовності майбутніх учителів початкової школи» відповідно до проблеми дослідження; *подальшого розвитку* набули зміст і методика підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у навчально-виховному процесі.

Практичне значення дослідження полягає в розробці і впровадженні в процес підготовки майбутніх учителів спеціальності «Початкова освіта» до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями компонентів навчальної програми «Методика навчання інформатики», створенні й утіленні авторського спецкурсу «Технології навчання основ інформатики в початковій школі» та методичного посібника «Інтерактивні технології навчання в методиці ознайомлення молодших школярів із інформаційно-комунікаційними технологіями».

Результати проведеного дослідження можуть бути використані в ході професійно-педагогічної підготовки студентів, у практичній діяльності вчителів початкової школи. Теоретичні положення, що розкривають сутність, структуру й зміст готовності вчителя до ознайомлення учнів із ІКТ, доцільно застосовувати під час розробки навчально-методичного забезпечення з дисциплін педагогічного циклу, в системі діагностування педагогічного процесу, моніторингу якості підготовки майбутніх учителів.

Основні положення та результати дисертації впроваджено в педагогічний процес Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 0241/01-55/45 від 29.01.2015 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2033 від 10.11.2014 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 316/03 від 27.08.2014 р.), Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (довідка № 475 від 06.05.2014 р.), Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля (довідка № 1299/2 від 03.10.2014 р.).

Особистий унесок здобувача: у статті «Особливості позаурочної роботи з інформатики як засобу формування готовності вчителя початкової школи до ознайомлення учнів з ІКТ» (у співавторстві з Л. Хоменко) автору належить характеристика форм та методів організації позакласної роботи з інформатики у початковій школі; в інструктивних завданнях до курсу «Основи комп'ютерної графіки та анімації» (у співавторстві з Л. Хоменко) – розділ по роботі з графічним редактором Paint; у програмі для студентів вищих навчальних закладів зі спеціальності 6.010102 «Початкова освіта» (співавтори Н. Карапузова, Л. Процай) – розробка лекційних, практичних занять та екзаменаційних питань до розділу 2.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорені на конференціях і семінарах: *міжнародних* – «Развитие гуманитарных наук» (Познань, Польща, 2012); «Достижения в науке. Новые взгляды, проблемы, инновации» (Лодзь, Польща, 2012); «Здоровьесберегающие технологии в образовательном пространстве» (Белгород, РФ, 2013), «Глобальные преобразования в научной сфере» (Горлівка, 2014); «Педагогіка: традиції та інновації» (Одеса, 2014); «Инновации в технологиях и образовании» (Белово, РФ, 2014), «Актуальные научные исследования в современном мире» (Переяслав-Хмельницький, 2015); *всеукраїнських* – «Сучасна освіта і наука в Україні: традиції та інновації» (Харків, 2012); «Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика» (Полтава, 2012); «Феномен писанки в сучасному культурно-освітньому просторі» (Полтава, 2014); «Актуальні питання підготовки майбутніх педагогів спеціальностей «дошкільна освіта» та «початкова освіта»: компетентнісний підхід» (Полтава, 2014); «Мистецтво в реаліях сучасної освіти» (Полтава, 2014), «Упровадження ІКТ в освітній процес навчальних закладів» (Полтава, 2016); *регіональних* – «Упровадження здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховний процес освітніх закладів» (Полтава, 2013); «Упровадження ІКТ у навчально-виховний процес освітніх закладів» (Полтава, 2014).

Публікації. Основний зміст і результати дисертаційного дослідження відображено в 21 публікації (3 – у співавторстві), 7 із яких – у фахових українських,

1 – в зарубіжному виданні, 9 – у збірниках наукових праць, матеріалів і тез конференцій, 2 навчальні програми, 2 методичні посібники.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (324 позиції), 6 додатків. Повний обсяг роботи становить 289 сторінки, основний текст викладено на 191 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи наукового пошуку, розкрито наукову новизну й практичне значення, наведено дані про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі **«Формування готовності вчителів початкової школи до ознайомлення молодших школярів із інформаційно-комунікаційними технологіями як науково-педагогічна проблема»** розкрито зміст ключових положень і понять дослідження; розглянуто ІКТ у контексті сучасного розвитку інновацій в освіті, з'ясовано теоретичні основи процесу підготовки вчителів початкової ланки освіти до ознайомлення молодших школярів із ІКТ, здійснено науковий аналіз комплексу джерел і матеріалів із метою узагальнення вітчизняного і світового досвіду підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення молодших школярів із ІКТ.

У процесі визначення ступеня розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ було виявлено, що вона належить до інтернаукових проблем сучасної педагогіки. Нормативно-правові основи її розв'язання закладені в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», напрямках Державної програми «Освіта» (Україна XXI століття), Концепції інформатизації освіти, Державному стандарті початкової середньої освіти. Питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних учених Н. Бібік, Н. Карапузової, О. Савченко, О. Суховірського, Л. Хомич, Л. Хоружої, Т. Шестакової та ін.

Інформатизацію системи середньої і вищої педагогічної освіти в руслі оновлених нормативних документів науковці і педагоги-практики розглядають як послідовний і систематизований процес ознайомлення учнів із ІКТ та підготовки вчителів до професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства, трактують як комплекс заходів із удосконалення педагогічного процесу на основі впровадження в навчання та виховання інформаційних продуктів, засобів і технологій (Т. Захарова, І. Роберт, Л. Петухова, Г. Селевко, Е. Машбиць та ін.). Ученими визначено компоненти і специфіку інформаційної діяльності вчителя з використанням сучасних ІКТ; виявлено властивості освітніх ІКТ. Із урахуванням цих наукових позицій поняття «інформаційно-комунікаційні технології» потрактовано як сукупність різноманітних технічних засобів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесів комунікації, створення, збереження й управління інформацією упродовж професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи; уточнено і конкретизовано поняття «інформаційне освітнє середовище», «інформаційна культура педагога», «інформаційна діяльність учителя», відповідно до проблеми дослідження; систематизовано спектр засобів

ІКТ: за технічними ознаками – на програмні й апаратні, за функціональними ознаками – навчальні, інструментальні, сервісні, контролюючі тощо. Під засобами навчання ІКТ розглянуто програмно-апаратні засоби і пристрої, які функціонують на базі комп'ютерної техніки, а також сучасні засоби і системи інформаційного обміну, що забезпечують операції з продукування, збору, накопичення, збереження, обробки, передачі інформації (електронні навчально-методичні комплекси (ЕНМК), цифрові та друковані інформаційні джерела, мультимедійні презентації, мережі Інтернет, комп'ютерні контролюючі тести, індивідуальні завдання тощо).

У процесі аналізу комплексу філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних, науково-технічних, прикладних інформатичних та ін. праць (Д. Белл, І. Бех, А. Гуржій, М. Жалдак, В. Лапінський, В. Мадзігон, Ю. Машбиць, М. Смульсон, Д. Тапскотта, Е. Тоффлер, Л. Шевцова, Н. Chaachoua та ін.) виявлено, що проблема готовності вчителя початкової школи до використання ІКТ стає аспектом спеціальних досліджень, починаючи з 90-х років ХХ ст. Співіснування і взаємопроникнення ідей і положень сучасних наукових підходів (діяльнісного, особистісного, інформаційно-культурологічного, компетентісного, ергономічного) до визначення сутності проблеми і шляхів її вирішення засвідчує позицію вчених, котрі наголошують на доцільності застосування терміну «формування» в характеристиці цілеспрямованих педагогічних впливів на особистість майбутнього фахівця з метою забезпечення його готовності до ознайомлення з ІКТ учнів початкової школи. Визначено, що особливість діяльнісного наукового підходу полягає в спрямованості навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок майбутнього вчителя початкової ланки освіти застосовувати на практиці здобуті з різних навчальних предметів знання для ознайомлення учнів із ІКТ, успішну адаптацію в соціумі, професійну самореалізацію, формування здатності до колективної діяльності та самоосвіти. У руслі компетентісного підходу результат освіти розглядаємо як властивість особистості, що концентрує вміння діяти, застосовувати набуті знання в проблемних ситуаціях професійної діяльності й характеризується поняттям «компетентність майбутнього вчителя до застосування ІКТ». На основі особистісного й інформаційно-культурологічного підходів встановлено, що поняття «готовність учителя до ознайомлення з ІКТ» більшість учених тісно узгоджують із поняттями «професійна підготовка в галузі ІКТ» та «професійна інформаційна культура педагога», при цьому професійну підготовку з ІКТ тлумачать як процес формування готовності майбутнього педагога до ознайомлення учнів із ІКТ. Обґрунтовано, що ергономічний підхід забезпечує реалізацію педагогіко-ергономічних вимог та рекомендацій до організації навчально-виховного процесу з використанням технічних засобів і ресурсів ІКТ.

У вітчизняній системі освіти впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти й нових навчальних програм у початковій школі зумовили суттєві зміни в організації навчання молодших школярів. Корективи в змісті освітніх технологій і відповідних методик (із 2-го класу введено новий предмет «Інформатика» («Сходінки до інформатики»)) вимагають істотного оновлення змісту й методичних механізмів підготовки вчителів початкової школи.

Також з'ясовано, що питання формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ ще не було предметом

монографічних або дисертаційних досліджень українських науковців. Доведено існування комплексу суперечностей між нагальною потребою в створенні умов для ефективного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес початкової освіти та недостатнім рівнем теоретичної і практичної розробки проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ.

У другому розділі **«Організаційно-методичні основи формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями»** на підставі конкретизації базових понять дослідження здійснено педагогічну характеристику готовності майбутнього вчителя початкової ланки освіти до ознайомлення учнів із ІКТ як результату його професійної підготовки; досліджено наукові основи побудови змісту та механізмів формування готовності (змістовий і методичний складники); обґрунтовано структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ; розроблено критерії та показники готовності майбутнього вчителя початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ; запропоновано моніторингове забезпечення цього процесу.

У ході обґрунтування теоретико-методичних основ формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до ознайомлення учнів з ІКТ феномен готовності розглянуто як складну багаторівневу властивість, усталену внутрішню структуру якостей та здібностей особистості, що має такі характеристики: ґрунтується на досвіді, легко актуалізується; є стійкою, не потребує постійного оновлення форм у зв'язку з непередбаченою педагогічною ситуацією; динамічна, піддається вдосконаленню і може досягати більш високих рівнів за певних педагогічних умов. Цю готовність визначено як цілісну особистісну властивість, що передбачає структурне поєднання чотирьох компонентів (мотиваційного, когнітивного, операційного, рефлексійного), які забезпечують продуктивність професійної діяльності. Відповідно цих складників окреслено критерії сформованості готовності: *мотиваційно-цільовий критерій* характеризує мотиви, потреби, інтереси, переконання, цінності та визначає спрямованість майбутнього вчителя початкової ланки освіти, його прагнення до розвитку педагогічних здібностей, удосконалення знань, умінь і навичок із ознайомлення молодших школярів із ІКТ; *когнітивно-інформаційним критерієм* передбачене оволодіння базовими психолого-педагогічними знаннями, методикою ознайомлення молодших школярів із ІКТ; *операційно-діяльнісний критерій* визначає рівень сформованості умінь здійснювати діагностику здібностей дитини, добирати найбільш ефективні методи для розв'язання проблеми, доцільність реалізації педагогічних дій під час ознайомлення учнів початкової школи з ІКТ; *результативно-рефлексійний критерій* відображує самоконтроль і самооцінку дій майбутнього вчителя початкової школи з ознайомлення учнів із ІКТ, уміння здійснювати керівництво власною діяльністю з метою неперервного самовдосконалення. З цих позицій формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ розглянуте як цілеспрямований, спеціально організований процес їх фахового становлення як суб'єктів професійної діяльності у початковій ланці освіти.

Для забезпечення чіткого бачення процесу формування готовності майбутніх

учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ як системи розроблено структурно-функціональну модель підготовки вчителя в педагогічному ВНЗ (рис. 1).

Система підготовки представлена сукупністю спроектованих блоків структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів з ІКТ:

– *концептуально-цільовий блок* моделі на основі методолого-теоретичних підходів, ідей і положень обраних для дослідження відбиває соціальне замовлення на ІКТ-компетентного вчителя початкової ланки освіти: мету, завдання (розвиток стійкої мотивації до майбутньої професійної діяльності, створення комплексу професійно значущих особистісних якостей, формування системи професійних знань, умінь і навичок використання ІКТ), принципи (науковості, системності і послідовності, доступності, наочності), педагогічні умови (реалізація педагогіко-ергономічних орієнтирів в організації інформаційно-предметного середовища; врахування в навчально-виховному процесі динаміки розвитку сучасних ІКТ; сприяння рефлексійній самореалізації і творчій самостійності студентів);

– *процесуально-змістовий блок* має на меті втілення професійно-орієнтувального, фундаментального професійного, спеціалізувального професійного етапів підготовки майбутнього вчителя початкової ланки освіти; вдосконалення методів навчання (бесіди, дискусії, роз'яснення, створення проблемно-пошукової ситуації, навчальна педагогічна гра, проектування, тестування, електронне портфоліо, інтерактивні методи (мета-план, кейс-метод, аналіз ситуації, «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Навчаючи – вчуся», «Ажурна пилка», «Дерево рішень», «Обери позицію», вільні дебати, розігрування ситуації за ролями тощо)), організаційних форм (проблемні й інтерактивні лекції, самостійні роботи, огляди нового програмного забезпечення, практикуми, майстер-класи, круглі столи, зустрічі з розробниками прикладного програмного забезпечення (ППЗ), педагогічні майстерні, консультації, колоквиуми, кооперативне навчання, система тренінгів, дискусійний клуб тощо); цей блок підготовки відображує сукупність функціональних компонентів ІКТ-готовності, професійної мотивації і рефлексії, якостей особистості, професійних знань, умінь, навичок, детермінованих специфікою професійної діяльності вчителя початкової школи;

– *контрольно-результативний блок* моделі забезпечує можливості реалізації теоретично опрацьованих критеріїв і охарактеризованих рівнів (низький, достатній, високий) сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення молодших школярів із ІКТ на основі моніторингу якості засвоєння змісту фахової підготовки; цей складник моделі створює підґрунтя для порівняння й узгодження результатів підготовки зі сформульованими в концептуально-цільовому компоненті завданнями.

Отже, формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ визначено як багатовимірний і багатокомпонентний цілісний педагогічний процес, що вміщує науково-методичний і організаційно-педагогічний супровід, базується на сучасних наукових підходах і дидактичних принципах, є відкритим, здатним до розвитку.

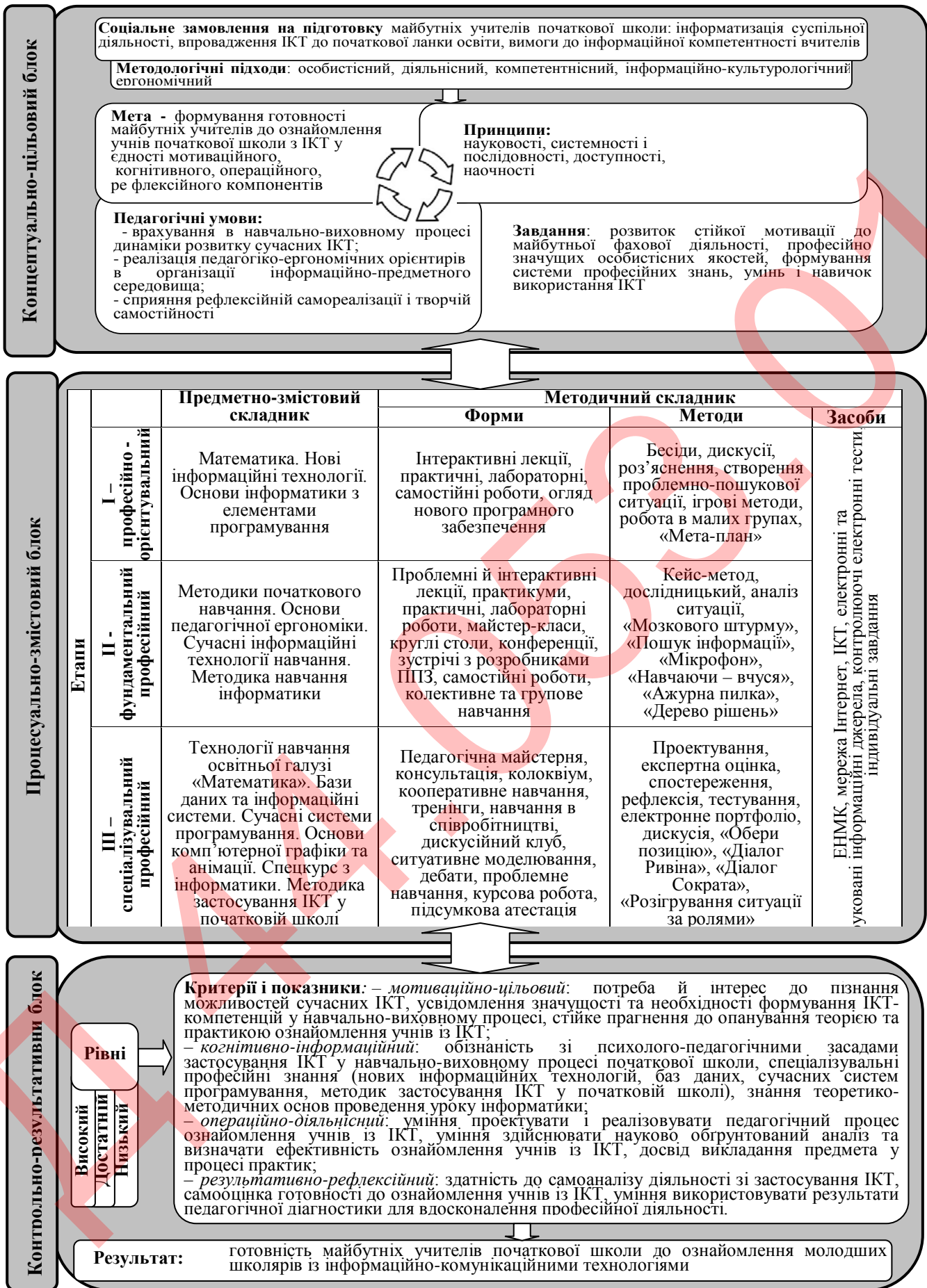

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями**» представлено хід та результати експериментальної роботи з перевірки ефективності сконструйованої на теоретичному рівні авторської моделі; обґрунтовано зміст, технологію та механізми організації експериментального дослідження, проаналізовано динаміку кількісних і якісних показників сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ на всіх етапах підготовки; з використанням статистичних методик підтверджено достовірність отриманих результатів і досягнення сформульованої мети.

Експериментальну перевірку ефективності впровадження структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів початкової ланки освіти до ознайомлення учнів із ІКТ проводили впродовж 2011-2016 років на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Всього в дослідженні брали участь 380 студентів спеціальності «Початкова освіта» й 15 викладачів. Після вирівнювання результатів вхідного діагностування до експериментальної групи увійшли 184, до контрольної – 196 осіб. Формувальний експеримент передбачав поетапну апробацію авторської моделі.

Метою професійно-орієнтувального етапу реалізації моделі було формування стійкої позитивної мотивації студентів до вивчення інформатики й усвідомлення значущості ІКТ у сучасному суспільстві. Цьому сприяли відкриті лекції, бесіди, дискусії, розв'язування проблемних ситуацій і самостійна пошукова робота з вивчення сучасних ІКТ, ергономічних вимог до роботи з комп'ютером, властивостей інформації, мультимедійних презентацій, освітніх веб-ресурсів тощо. Такі форми та методи роботи сприяли підвищенню медійної та інформаційної культури студентів як складника успішності у вивченні дисциплін математичного та природничо-наукового циклу. З метою розширення практичної спрямованості навчання на інтерактивних лекціях за допомогою веб-сайтів відбувався огляд сучасних безкоштовних прикладних програмних засобів для створення графіки (Paint.NET, Picasa, Tux Paint, Inkscape тощо), перегляду зображень (FastStone Image Viewer, IrfanView тощо), створення скріншотів (PicPick, UVScreenCamera, Clip2Net тощо), розробки анімації (Blender, Pivot Animator). Для урахування в навчально-виховному процесі динаміки розвитку ІКТ як однієї з пропонованих умов підготовки майбутніх учителів початкової школи здійснювали оперативне коригування змісту програмового матеріалу інформатичних дисциплін «Нові інформаційні технології» та «Основи інформатики з елементами програмування», його спрямування на виявлення інноваційних напрямів розвитку ІКТ методами технологічного прогнозування; заміну програмних продуктів новими версіями та хмарними сервісами. На цьому етапі студенти виконували низку завдань, орієнтованих на поглиблене оволодіння інформатичними знаннями: робота з текстовою (створення креативних дидактичних засобів навчання, розробка макету збірки віршів українських поетів, застосування гіперпосилань для впорядкування покажчиків, словників тощо), табличною (формування бази методичної літератури, розробка календаря на поточний рік тощо), графічною (зміна кольорів на картині з пейзажем,

створення фотографії в рамці з рослинним орнаментом тощо) інформацією; використання соціальних мереж, хмарних сервісів, електронної пошти для групової роботи. ІКТ-компетенції, здобуті в ході вивчення базових інформатичних дисциплін, заклали основу роботи з програмним забезпеченням та сприяли студентам у подальшому при застосуванні новітніх інформаційних технологій у професійній діяльності, зокрема для ознайомлення молодших школярів із ІКТ.

Фундаментальний професійний етап передбачав формування у студентів навичок застосування здобутих інформатичних знань у практико-зорієнтованих умовах. При вивченні майбутніми вчителями початкової школи методики навчання інформатики та інших методик початкового навчання в експериментальних групах було застосовано спеціальне прикладне програмне забезпечення («Скарбниця знань», GCOMPRIS, OOO4KIDS, TUXPAINT (інформатика); «Подорож країною математики», онлайн програми «Доповніть рівність», «Продовжи ряд» (математика); «Мешканці лісу», «Правила безпечної роботи з комп'ютером» (природознавство); «Незвичайний поїзд», «У царстві букв і звуків» (українська мова); «Образотворче мистецтво. 1-4 клас», «Мозаїка з квадратиків» (образотворче мистецтво); «Ведмедик-поліглот», «Переклади слово» (іноземна мова) тощо), спрямоване на підготовку майбутнього вчителя початкової ланки освіти, здатного творчо використовувати здобуті інформатичні знання, самостійно знаходити, опрацьовувати, аналізувати та перетворювати інформацію, мислити нелінійно, втілювати у фаховій діяльності сучасний зміст, методи навчання, освітні технології, педагогічні прийоми, самостійно набувати необхідних особистісних якостей, прагнути до професійного самовдосконалення та розвитку учнів. Із метою дотримання педагогіко-ергономічних орієнтирів в організації навчально-виховного процесу учасники експериментальних груп оволодівали методиками суб'єктивного оцінювання функціональних станів та методами зняття емоційної напруги при роботі з ІКТ. У результаті їх узагальненої інтерпретації студенти аналізували ситуативні чинники та конкретні обставини, які впливали на зниження рівня працездатності при роботі з ІКТ, визначали заходи профілактики несприятливих функціональних станів і збереження власного та здоров'я учнів початкової школи. Студенти експериментальних груп набували досвіду проведення педагогіко-ергономічної експертизи якості й педагогічної ефективності ІКТ, здійснення аналізу мультимедійних посібників із використанням педагогіко-ергономічних контрольних карт, розробки конкретних ергономічних рекомендацій за результатами навчально-науково-пошукової діяльності. На цьому етапі студенти поглибили знання з ознайомлення молодших школярів із ІКТ: теоретичні – під час науково-методичного семінару «Застосування мультимедійної дошки у навчально-виховному процесі початкової школи»; практичні – під час проходження практики, що передбачала формування професійних умінь і навичок.

На спеціалізувальному професійному етапі впровадження моделі з метою вдосконалення професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ в експериментальній групі впроваджено спецкурс «Технології навчання основ інформатики в початковій школі». Програму спецкурсу складають два змістові модулі: «Інноваційні технології навчання в ознайомленні молодших школярів з ІКТ» та «Проектні технології у початковій школі». Зміст спецкурсу розкривали шляхом використання сучасних інформаційних технологій

(Інтернет-ресурси, освітні веб-сайти) та методів навчання (заохочення студентів до роздумів, дискусій, запитань, активного включення у роботу над проблемою). Програма спецкурсу доповнена авторським навчально-методичним посібником «Інтерактивні методи навчання в методиці ознайомлення молодших школярів із інформаційно-комунікаційними технологіями», що вміщує теоретичні характеристики інтерактивних технологій, методичні рекомендації щодо їх застосування, а також інтерактивні завдання з інформатики, які студенти використовували як для самонавчання, так і в ході безпосередньої взаємодії з учнями початкової школи в навчально-виховному процесі. На цьому етапі студенти експериментальних груп були залучені до наукової та проектної діяльності, що зумовило розвиток здатності до самонавчання, аналізу власної діяльності з метою самокорекції, покращення результатів професійної діяльності.

Мета контрольного експерименту дослідження полягала у виявленні динаміки рівневих характеристик компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів з ІКТ на кожному з етапів підготовки та перевірки ефективності розробленої авторської моделі (табл. 1).

Таблиця 1

Підсумкові результати експериментального впровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів з ІКТ за результатами формувального експерименту (%)

Етапи	Компоненти Рівні	Мотиваційний		Когнітивний		Операційний		Рефлексійний	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
I	Низький	24,7	28,1	40,8	34,5	45,8	31,7	43,9	30,6
	Достатній	44,5	33,3	51,5	53,8	48,6	53,4	47,5	56,3
	Високий	30,8	38,6	7,7	11,7	5,6	8,9	8,6	13,1
II	Низький	17,2	13,3	34,5	26,3	38,7	28,8	36,1	23,3
	Достатній	43,4	30,4	52,1	41,4	40,2	39,5	42,4	40,3
	Високий	39,4	56,3	17,6	32,3	21,1	31,7	21,5	36,4
III	Низький	10,2	6,8	20,7	13,4	26,6	10,3	24,2	11,6
	Достатній	44,7	22	42,1	26,8	39,1	29,6	45,9	31,6
	Високий	45,1	69,2	37,2	59,8	34,3	60,1	29,9	56,8

Аналіз результатів діагностування за підсумками заключного етапу підготовки засвідчив зростання узагальнених критеріальних характеристик готовності студентів експериментальних груп на 24,9 % на високому рівні, зменшення на 15,5 % на достатньому (у зв'язку зі зростанням рівня готовності частини студентів до високого) і зменшення на низькому рівні на 9,9 % у порівнянні з контрольними групами.

Упродовж підсумкового моніторингу студенти експериментальних груп указали на доцільність упровадження спецкурсу «Технології навчання основ інформатики в початковій школі», зазначивши такі його переваги: набуття нових професійних знань – 86,8 % опитаних; актуалізація інформатичних і професійно-педагогічних знань та вмінь – 77,3 %; виконання нестандартних творчих завдань, що стимулювало до активної роботи – 71,6 %; використання нових форм та методів

організації навчально-виховного процесу, що сприяло ґрунтовному засвоєнню знань – 81,5 %; розширення можливостей використання ППЗ при вивченні інших дисциплін – 84,2 % опитаних.

Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи на підставі обчислення критерію χ^2 Пірсона з імовірністю 0,95 дало можливість прийняти статистичну гіпотезу про те, що відмінності кількісних діагностичних даних, які відображують ступінь готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ, у контрольних та експериментальних групах суттєві, оскільки отримані емпіричні значення χ^2 за чотирма компонентами та трьома відповідними до кожного з них рівнями (88,8; 85,7; 102,92; 76,25; 108,93; 86,19; 63,28; 82,66; 87,05; 86,13; 91,33; 79,97) більші за критичне значення $\chi^2_{\text{крит}(0,05)} = 7,8$. Таким чином, підтверджено, що існує істотна позитивна відмінність у рівнях готовності до ознайомлення учнів початкової школи з інформаційно-комунікаційними технологіями студентів експериментальних та контрольних груп.

Отже, реалізація структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями сприяла ґрунтовному засвоєнню інформатичних знань і сформованості вмінь застосовувати їх на практиці, поглибленню та вдосконаленню на цій основі професійно-педагогічної підготовки, активній творчо-пошуковій діяльності, розвитку прагнення до самовдосконалення та самоздійснення майбутніх учителів початкової ланки освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування й експериментальну перевірку структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів початкової ланки освіти до ознайомлення учнів із ІКТ. Реалізація мети і завдань дослідження дали підстави для таких висновків.

1. Аналіз стану розробленості проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ у психолого-педагогічній науці та практиці дозволив на основі ідей і положень сучасних методологічних підходів (особистісного, діяльнісного, інформаційно-культурологічного, компетентнісного, ергономічного) з'ясувати теоретичні основи процесу цієї підготовки та здійснити характеристику базових понять дослідження («інформаційно-комунікаційні технології», «інформаційне освітнє середовище», «інформаційна культура педагога», «інформаційна діяльність учителя») для встановлення сутності і визначення шляхів розв'язання проблеми готовності студентів до цього виду діяльності.

Виявлено недостатній рівень теоретичної і практичної розробки питання формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ та відсутність системних педагогічних досліджень із цієї проблеми.

2. Визначення педагогічної сутності і структури готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ дозволило конкретизувати її як цілісну особистісну властивість, що передбачає цілісне поєднання мотиваційного, когнітивного, операційного, рефлексійного компонентів, які забезпечують продуктивність професійної діяльності; виявлено критерії, показники і рівні сформованості цієї готовності: мотиваційно-цільовий критерій висвітлює

стійку спрямованість особистості майбутнього фахівця на розвиток власних педагогічних здібностей, удосконалення знань, умінь і навичок із ознайомлення молодших школярів із ІКТ; когнітивно-інформаційний критерій – оволодіння базовими психолого-педагогічними знаннями, методикою ознайомлення молодших школярів із ІКТ; операційно-діяльнісний критерій – ступінь сформованості вмінь здійснювати діагностику здібностей дитини, добирати ефективні методи, прийоми і засоби реалізації педагогічних дій під час ознайомлення учнів із ІКТ; результативно-рефлексійний критерій відображує самоконтроль і самооцінку, вміння здійснювати керівництво власною діяльністю з метою неперервного самовдосконалення. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ потрактовано як багатовимірний і багатокомпонентний цілісний суб'єкт-суб'єктний педагогічний процес, що вміщує науково-методичний і організаційно-педагогічний супровід, базується на сучасних наукових підходах і дидактичних принципах, є відкритим, здатним до розвитку, вможливорює визначення й підвищення рівня сформованості готовності майбутнього фахівця.

3. Обґрунтовано авторську структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ як аналог специфічного інформаційно-освітнього процесу в єдності концептуально-цільового, процесуально-змістового, контрольного-результативного блоків та здійснено її поетапну експериментальну перевірку в освітньому процесі педагогічних університетів: перший етап – професійно-орієнтувальний (I і II курси навчання); другий етап – фундаментальний професійний (III і IV курси); третій етап – спеціалізувальний професійний (V курс). У ході педагогічного експерименту виявлено суттєву різницю показників готовності студентів експериментальної та контрольної груп до ознайомлення молодших школярів із ІКТ, проаналізовано й узагальнено отримані експериментальні результати та визначено з високим ступенем достовірності (ймовірність 0,95) зі застосуванням критерію χ^2 Пірсона ефективність запропонованої моделі.

Проведене дослідження засвідчило, що розроблена модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ забезпечує цілісність професійної підготовки фахівців, сприяє творчості у педагогічній діяльності, покращує загальну успішність студентів (за результатами екзаменаційних сесій і виробничих практик), підвищує коефіцієнт збереження знань, стимулює зростання рівня регулярності самостійних занять і раціоналізації власної навчальної діяльності з використанням ІКТ.

4. Розроблений поетапний науково-методичний супровід передбачає впровадження традиційних і нетрадиційних методів (бесіди, дискусії, роз'яснення, створення проблемно-пошукової ситуації, кейс-метод) і форм (практичні, лабораторні, самостійні роботи, дистанційні та інтерактивні лекції, практикуми, майстер-класи, круглі столи, конференції) організації навчально-виховної діяльності студентів. Моніторингове забезпечення, сконструйоване для довготривалого і цілеспрямованого відстеження процесу формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ та його результатів, уміщує діагностичні методики та методи (бесіди, інтерв'ю з учителями початкової ланки освіти, аналіз продуктів професійної діяльності вчителів, які здійснюють ознайомлення з ІКТ у початковій школі; анкетування та тестування майбутніх

учителів початкової школи у процесі навчання, спостереження за їхньою підготовкою), які використовували в залежності від етапу експериментальної роботи. Під час діагностики особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів початкової школи виявлено позитивне ставлення викладачів і студентів до змін в організації навчально-виховного процесу в експериментальних групах. Водночас, на перших етапах реалізації розробленої моделі виявлено труднощі підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ, пов'язані з підвищеною вимогливістю до якості діяльності учасників експерименту, необхідністю постійного стеження за методичними розробками, оновленням ППЗ навчального призначення, сучасними інтерактивними, мультимедійними та ін. технологіями, систематичного ознайомлення з освітніми електронними ресурсами.

Дослідження не вичерпує проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями. Подальші науково-педагогічні пошуки можуть бути спрямовані на розробку науково-методичного забезпечення навчання вчителів методиці викладання інформатики у початковій школі в системі післядипломної освіти, обґрунтування організаційно-педагогічних засад проведення інтегрованих уроків інформатики з іншими предметами початкової ланки освіти, підготовку методичних рекомендацій до вивчення предмета «Інформатика» в загальноосвітніх навчальних закладах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

навчальні програми

1. Дзюба Л. Г. Методика навчання інформатики [прогр. для студ. вищ. навч. закл. зі спец. 6.010102 «Початкова освіта»] / Л. Г. Дзюба, Н. Д. Карапузова, Л. П. Процай. – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. – 8 с.

2. Дзюба Л. Г. Технології навчання основ інформатики в початковій школі [прогр. спецкурсу для студ. вищ. навч. закл. зі спец. 6.010102 «Початкова освіта»] / Л. Г. Дзюба. – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. – 7 с.

навчально-методичні посібники

3. Дзюба Л. Г. Інноваційні методи навчання в методиці ознайомлення молодших школярів з інформаційно-комунікаційними технологіями [метод. посіб. для студ. спец. «Початкова освіта»] / Л. Г. Дзюба. – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. – 40 с.

4. Дзюба Л. Г. Інструктивні завдання до курсу «Основи комп'ютерної графіки та анімації» : практикум / Л. Г. Дзюба, Л. Г. Хоменко. – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2016. – 26 с.

наукові статті у фахових виданнях України

5. Дзюба Л. Г. До проблеми формування готовності вчителів початкової школи до ознайомлення учнів з ІКТ / Л. Г. Дзюба // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. стат. – Сер.: Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 41. – Ч. 4. – С. 369–374.

6. Дзюба Л. Г. Теоретичні основи формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення молодших школярів з ІКТ / Л. Г. Дзюба // Науковий журнал: Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – № 8. – Суми, 2013. – С. 189–196.

7. Дзюба Л. Г. Шляхи підготовки майбутніх вчителів початкової школи до ознайомлення учнів з інформаційно-комунікаційними технологіями / Л. Г. Дзюба // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр.. – № 40. – Кривий Ріг, 2014. – С. 31–36.

8. Дзюба Л. Г. Особливості позаурочної роботи з інформатики як засобу формування готовності вчителя початкової школи до ознайомлення учнів з ІКТ / Л. Г. Дзюба, Л. Г. Хоменко // Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського : зб. наук. пр. – Сер.: Педагогіка і психологія. – Вип. 41. – Вінниця : ТОВ Нілан ЛТД, 2014. – С. 288–291.

9. Дзюба Л. Г. Дослідження рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів з інформаційно-комунікаційними технологіями / Л. Г. Дзюба // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 95–100.

10. Дзюба Л. Г. Аналіз курсу «Сходінки до інформатики» в контексті формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення з ІКТ молодших школярів / Л. Г. Дзюба // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. стат. – Сер.: Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 46. – Ч. 3. – С. 56–61.

11. Дзюба Л. Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до ознайомлення учнів з інформаційно-комунікаційними технологіями / Л. Г. Дзюба // Вісник Черкаського університету. – Сер.: Педагогічні науки. – Черкаси, 2015. – № 23 (356). – С. 30–35.

наукова стаття в зарубіжному виданні

12. Дзюба Л. Г. Этапы формирования готовности будущих учителей начальных классов к ознакомлению учеников с информационно-коммуникационными технологиями / Л. Г. Дзюба // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 8. – Ч. 2. – С. 13–16.

статті в збірниках матеріалів конференцій

13. Дзюба Л. Г. Актуальність підготовки вчителів початкової школи до ознайомлення учнів з інформаційно-комунікаційними технологіями / Л. Г. Дзюба // Сучасна освіта і наука в Україні: традиції та інновації : мат. всеукр. наук.-практ. заоч. конф. (Харків, 30-31 січня 2012 р.). – Харків, 2012. – Т. 2. – С. 20–23.

14. Дзюба Л. Г. Педагогические особенности использования информационно-коммуникационных технологий в системе гуманитарных наук / Л. Г. Дзюба // Развитие гуманитарных наук : мат. междунар. науч.-практ. конф. (Познань, 27-29 февраля 2012 г.). – Познань, 2012. – С. 51–54.

15. Дзюба Л. Г. Специфіка підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів з інформаційно-комунікаційними технологіями / Л. Г. Дзюба // Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика : мат. всеукр.

пед. читань, присв. пам'яті Т. М. Байбари (Полтава, 3-4 квітня 2012 р.). – Полтава : ПП Шевченко, 2012. – С. 55–59.

16. Дзюба Л. Г. Готовность будущих учителей начальной школы к ознакомлению учащихся с информационно-коммуникационными технологиями как необходимая составляющая их профессионального становления / Л. Г. Дзюба // Достижения в науке. Новые взгляды, проблемы, инновации : мат. междунар. науч.-практ. конф. (Лодзь, 29-31 июля 2012 г.). – Лодзь, 2012. – С. 39–42.

17. Дзюба Л. Г. Информационная культура учителя начальных классов как важная составляющая его готовности к ознакомлению учащихся с ИКТ / Л. Г. Дзюба // Глобальные преобразования в научной сфере : мат. междунар. науч.-практ. конф. (Горловка 23-24 января 2014 г.). – Горловка : ФЛП Пантюх Ю. Ф., 2014. – С. 79–80.

18. Дзюба Л. Г. Эргономические условия ознакомления младших школьников с информационно-коммуникационными технологиями // Инновации в технологиях и образовании : сб. ст. VII Междунар. науч.-практ. конф., 28-29 марта 2014 г. : в 4 ч. / Филиал КузГТУ в г. Белово. – Белово : Изд-во филиала КузГТУ в г. Белово, Россия; Изд-во ун-та «Св. Кирилла и Св. Мефодия», Велико Тырново, Болгария, 2014. – Ч. 3. – С. 135–138.

19. Дзюба Л. Г. Інформатичні компетентності в системі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів з ІКТ / Л. Г. Дзюба // Педагогіка: традиції та інновації : мат. міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 28-29 березня 2014 р.). – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2014. – С. 51–54.

20. Дзюба Л. Г. Результаты экспериментального этапа дослідження формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення молодших школярів з ІКТ / Л. Г. Дзюба / Парус : наук.-пед. журн. Миколаївщини. – Запоріжжя : Копі Арт, 2015. – № 7 (13). – С. 34–38.

21. Dziuba Lesia. The Information Environment of Preparation of Future Teachers to Acquaintance Primary School Students with ICT / Lesia Dziuba // Актуальные научные исследования в современном мире : сб. стат. VIII Междунар. науч.-практ. инт.-конф., 22-23 декабря 2015 г. – Переяслав-Хмельницкий, 2015. – Вып. 8. – Ч. 5. – С. 28–29.

АНОТАЦІЯ

Дзюба Л. Г. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями.
– На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтава, 2016.

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями. На основі наукового аналізу філософської, психологічної, соціологічної, педагогічної літератури виявлено теоретичні основи, зміст провідних понять і стан розробленості проблеми дослідження. Проаналізовано сучасні науково-педагогічні підходи у підготовці майбутнього вчителя до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями. Розроблено критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями.

Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями.

Ключові слова: майбутні вчителі початкової школи, професійна підготовка, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне освітнє середовище, готовність майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ.

АННОТАЦИЯ

Дзюба Л. Г. Формирование готовности будущих учителей начальной школы к ознакомлению учащихся с информационно-коммуникационными технологиями. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко, Полтава, 2016.

В диссертационном исследовании осуществлено теоретическое обобщение проблемы подготовки будущего учителя начальной школы к ознакомлению учащихся с информационно-коммуникационными технологиями. На основе научного анализа философской, психологической, социологической, педагогической литературы выявлены теоретические основы, содержание ведущих понятий и состояние разработанности проблемы исследования. Проанализированы современные научно-педагогические подходы в подготовке будущего учителя к ознакомлению учащихся с информационно-коммуникационными технологиями. Разработаны критерии, показатели и уровни готовности будущих учителей к ознакомлению учащихся с информационно-коммуникационными технологиями. Теоретически обоснована и экспериментально проверена структурно-функціональна модель формирования готовности будущих учителей начальной школы к ознакомлению учащихся с информационно-коммуникационными технологиями.

Ключевые слова: будущие учителя начальной школы, профессиональная подготовка, информационно-коммуникационные технологии, информационная образовательная среда, готовность будущих учителей начальной школы к ознакомлению учащихся с ИКТ.

SUMMARY

Dziuba L. G. Forming of Readiness of Future Teachers of Elementary School to Acquaintance of Pupils with Informative-Communication Technologies. – Manuscript.

Thesis on gaining scientific degree of a Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, 2016.

In the thesis theoretical generalization of a problem of preparation of a future teacher of elementary school to the acquaintance of pupils with informative-communication technologies is carried out. On the basis of theoretical analysis of philosophical, psychological, sociological and pedagogical literature the methodological foundation, meaning of leading concepts and situation of the problem research have been

educated. Forming of readiness of future teachers of elementary school to acquaintance of pupils with informative-communication technologies is specified as a multidimensional and multi-component holistic subject-to-subject pedagogical process, which includes scientific methodological and organizational-pedagogical support, based on the modern approaches and teaching principles, and is an open, capable to self-development.

Modern scientific pedagogical approaches to preparation of future teacher to the acquaintance of pupils with informative-communication technologies are analysed. Criteria, indexes and readiness levels of future teachers to the acquaintance of pupils with informative-communication technologies are specified. The model of forming readiness of future teachers of elementary school to the acquaintance of pupils with informative-communication technologies has been theoretically substantiated and experimentally tested. The model contains: *conceptual-target unit*, which includes the social demand for ICT-competent teachers of primary level of education; the goals, objectives and principles, pedagogical conditions and are focused on certain methodological and theoretical approaches; *operational-contents unit* provides the presence of substantive and methodological components of readiness forming, three stages of preparation and means of their adaptation to the educational environment; this training unit is a system of functional components of the ICT-readiness (professional knowledge and skills, professionally important qualities, professional features of motivation and reflection) which determine the future professional activity; *control-resulting unit* of the model creates the basis for the comparison and harmonization of the results of training with the formulated in the conceptual-target unit tasks, updates and conditions of professional pedagogical development and improvement of future specialists in primary level education.

During the pedagogical experiment the dynamic of indicators of readiness of the participants of the experimental and control groups to acquaint the pupils of elementary school with informative-communication technologies is analyzed and the experimental results are summarized. It is proved that the adherence to scientific pedagogical conditions of forming readiness of future teachers of elementary school to the acquaintance of pupils with informative-communication technologies has ensured the achievement of significant results in the development of all its components: positive motivation, theoretical and methodological knowledge, professional skills and the ability to reflect.

Keywords: future teachers of elementary school, professional training, informative-communication technologies, informational educational environment, readiness of future teachers of elementary school to acquaintance of pupils with informative-communication technologies.

Д. 44.0533.01

Підписано до друку 27.09.2016 р.
Формат паперу 60×84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 пр. Зам. № 12577.

Виготовлювач ТОВ «АСМІ». 36011, м. Полтава, вул. В. Міщенко, 2.
Тел./факс: (0532) 56-55-29.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК №4420 від 16.10.2012 р.